

# แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างเวียดนามและไทย

## The Guidelines for Enhancing Economic Cooperation between Viet Nam and Thailand

Tran Nguyen Thao<sup>1\*</sup>

ธนวิทย์ บุตรอุดม | Thanawit Butrudom<sup>2</sup>

### บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเวียดนามและประเทศไทยในปัจจุบัน 2) ศึกษาโอกาสและความท้าทายที่ส่งผลต่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเวียดนามและประเทศไทย 3) เสนอแนวทางในการเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทยและเวียดนามในอนาคต การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลคือ 1) การศึกษาจากเอกสาร โดยแบ่งเป็นข้อมูล ขั้นปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ 2) การศึกษาภาคสนาม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะจง และการใช้คำถามปลายเปิด

ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเวียดนามและประเทศไทยในอดีต บางครั้งก็เป็นการเผชิญหน้ากัน บางครั้งเป็นความสัมพันธ์แบบร่วมมือกัน อย่างไรก็ตาม ในท้ายที่สุด ด้วยแนวโน้มของสันติภาพความร่วมมือ และการพัฒนาในโลก ตลอดจนความจำเป็นในการร่วมมือและการพัฒนาของทั้งสองประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและไทย โดยเฉพาะความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ กำลังเข้าสู่ขั้นตอนความร่วมมือที่ดีที่สุดในยุคสมัยใหม่

**คำสำคัญ:** ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ, ประเทศเวียดนาม, ประเทศไทย, โอกาสและความท้าทาย, แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ

<sup>1\*</sup> ผู้ประพันธ์อันดับแรก นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

<sup>2</sup> รองศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

## Abstract

The objectives of this study were: 1) study the economic cooperation between Viet Nam and Thailand at present; 2) study the opportunities and challenges that may affect the economic cooperation between Viet Nam and Thailand; and 3) propose guidelines for enhancing the economic relationship between Viet Nam and Thailand in the future. This study used the method of qualitative research. The tools used to collect data were 1) study of existing documents including primary and secondary data 2) a field study using specific interviews and open-ended questions.

The results showed that relations between Viet Nam and Thailand in the past were sometimes confrontational, sometimes cooperative. However, at very long last, with the tendency toward peace, cooperation and development in the world, as well as the need for cooperation and development between the two countries, the relationship between Viet Nam and Thailand, especially the bilateral economic relationship is entering an unprecedented stage of best cooperation.

**Keywords:** economic cooperation, Viet Nam, Thailand, opportunities and challenges, guidelines for enhancing economic relation.

## บทนำ

หลังการเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 สถานการณ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการเปลี่ยนแปลงมากมาย การเผชิญหน้าที่เคยมีในศตวรรษที่ 20 ได้กลายเป็นความสัมพันธ์ฉันมิตรและความร่วมมือเพื่อประโยชน์ร่วมกัน ตลอดจนผลประโยชน์ของแต่ละประเทศ การก่อตั้งประชาคมอาเซียนได้ช่วยในการเสริมสร้างความสามัคคีระหว่าง 10 ประเทศในภูมิภาคและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อความร่วมมือเพื่อสันติภาพ เสถียรภาพ และการพัฒนาของแต่ละประเทศและของภูมิภาค สามารถกล่าวได้ว่าเวียดนามและไทยเป็นสองประเทศที่มีบทบาทสำคัญในประชาคมอาเซียน ทั้งสองประเทศมีส่วนร่วมอย่างมากต่อการพัฒนาอาเซียน ทำให้อาเซียนเติบโตขึ้น สร้างกฎบัตรอาเซียน กระชับเป้าหมายในการจัดตั้งประชาคมอาเซียน ส่งเสริมบทบาทศูนย์กลางและตำแหน่งของอาเซียนในเวทีโลก นำอาเซียนกลายเป็นหนึ่งในองค์กรระดับภูมิภาคที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในยุคใหม่ ด้วยบทบาทดังกล่าว ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและไทยย่อมส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาของแต่ละประเทศตลอดจนสถานการณ์ในภูมิภาคอย่างแน่นอน

ตามข้อมูลที่ได้ศึกษาจาก Pham Thi Bao Yen (2562) กล่าวในวิทยานิพนธ์ปริญญาโท เรื่องความสัมพันธ์เวียดนาม-ไทยระหว่างปี ค.ศ. 2009-2016 ผู้วิจัยเข้าใจว่า ประเทศเวียดนามและประเทศไทย เป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน และมีความสัมพันธ์อันยาวนาน ทั้งสองประเทศเป็นสมาชิกของประชาคมอาเซียน และมีผลประโยชน์ร่วมกันทั้งในวงกว้างและในเชิงลึก เวียดนามและไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นการเปิดช่องทางใหม่ที่สำคัญในการส่งเสริมมิตรภาพและความร่วมมือทวิภาคีในหลายด้าน ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและไทยมีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์การพัฒนาในภูมิภาคด้วย ซึ่งในศตวรรษที่ 20 ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศขึ้นและลงโดยมีการร่วมมือบ้างและขัดแย้งบ้าง เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ความร่วมมือระหว่างสองประเทศมีการพัฒนาดีมากขึ้น ทั้งสองประเทศได้ออกแถลงการณ์ร่วมว่าด้วยกรอบความร่วมมือเวียดนาม-ไทยในทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21 ในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งเป็นการวางรากฐานสำหรับความร่วมมือในด้านความมั่นคง การป้องกันประเทศ เศรษฐกิจ การค้า วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี วัฒนธรรม และการศึกษา ต่อมา ในโอกาสที่ท่าน Nguyen Phu Trong เลขาธิการเลขาธิการพรรค

คอมมิวนิสต์ของเวียดนามเยือนประเทศไทยในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2556 เวียดนามและไทยได้ยกระดับความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการเป็น "หุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์" และกลายเป็นสองประเทศในอาเซียนกลุ่มแรก ที่สร้างความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ซึ่งกันและกัน

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์เวียดนาม-ไทยของกรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (2564) กระทรวงการต่างประเทศเวียดนาม ทั้งสองฝ่ายยังได้มีการแลกเปลี่ยนคณะผู้แทนระดับสูงเพื่อเยี่ยมเยียนกันเป็นประจำ และได้มีการจัดตั้งกลไกความร่วมมือทวิภาคีจำนวนมากอย่างมีประสิทธิภาพ กลไกที่โดดเด่น ได้แก่ 1. การประชุมคณะรัฐมนตรีร่วมเวียดนาม-ไทย โดยมีนายกรัฐมนตรีของทั้งสองประเทศเป็นประธานร่วม 2. การประชุมคณะกรรมการร่วมด้านความร่วมมือทวิภาคีเวียดนาม-ไทย และ 3. การประชุมปรึกษาหารือทางการเมืองระดับรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างประเทศ จนถึงปัจจุบัน ทั้งสองประเทศได้ลงนามในข้อตกลงความร่วมมือมากกว่า 50 ฉบับในหลาย ๆ ด้าน รวมถึงข้อตกลงพื้นฐาน เช่น แลกเปลี่ยนความร่วมมือว่าด้วยการรอบความร่วมมือเวียดนาม-ไทย ในทศวรรษแรกของศตวรรษที่ 21 (พ.ศ. 2547) แลกเปลี่ยนความร่วมมือว่าด้วยการจัดตั้งหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เวียดนาม-ไทย (พ.ศ. 2556) แผนปฏิบัติการความร่วมมือหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เวียดนาม - ไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2557 - พ.ศ. 2561 (พ.ศ. 2557) และแผนปฏิบัติการความร่วมมือทางการค้าและการลงทุน ช่วงปี พ.ศ. 2558 - พ.ศ. 2563 (พ.ศ. 2558)

เมื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามกับไทยในปัจจุบัน ผู้วิจัยเห็นว่าความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเป็นเสาหลักความร่วมมือที่โดดเด่นที่สุดของความสัมพันธ์เวียดนาม-ไทย ปัจจุบันประเทศไทยเป็นคู่ค้ารายใหญ่ที่สุดของเวียดนาม และเวียดนามเป็นคู่ค้ารายใหญ่อันดับสามของไทยในอาเซียน ในปี พ.ศ. 2563 มูลค่าการค้าทวิภาคีสูงถึง 16.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งเป็นการเติบโตขึ้น 2 เท่าถ้าเทียบกับช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยมีอัตราการเติบโตเฉลี่ย 8.7% ต่อปี สำหรับด้านการลงทุน ปัจจุบัน ผู้ประกอบการไทยได้ลงทุนในเวียดนามมากถึง 632 โครงการ ด้วยเงินลงทุนรวมกว่า 13 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็นอันดับที่ 8 จาก 140 ประเทศและเขตแดนที่ลงทุนในเวียดนาม อย่างไรก็ตาม ในฐานะที่เป็นสองประเทศที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจมากที่สุดในภูมิภาค ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างเวียดนาม-ไทย ยังคงมีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อสอดคล้องกับความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ นอกจากนี้ ระหว่างเวียดนามกับไทยยังมีหลายประเด็นที่ทั้งสองฝ่ายใช้เวลาหารือกันมานานและยังหาทางแก้ไขไม่ได้ซึ่งกระทบต่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศ ได้แก่ เวียดนามขาดดุลการค้าจากไทย การลงทุนของเวียดนามในไทยยังมีจำนวนน้อย และทั้งสองประเทศยังมีปัญหาในการใช้มาตรการเยียวยาทางการค้า เป็นต้น

ด้วยเหตุผลนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเลือกหัวข้อ “แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างเวียดนามและไทย” เป็นหัวข้อวิทยานิพนธ์ด้วยความปรารถนาที่จะศึกษาความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศ ศึกษาโอกาสและความท้าทายที่ส่งผลต่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างเวียดนามและไทย และในขณะเดียวกันก็นำความคิดเห็น บทเรียนที่ได้รับ เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะทางเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและไทย

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างเวียดนามและไทยในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาโอกาสและความท้าทายที่ส่งผลต่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศเวียดนามและประเทศไทย
3. เพื่อเสนอแนวทางในการเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทยและเวียดนามในอนาคต

## ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างเวียดนามและไทย

### ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาเรื่อง “แนวทางในการเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างเวียดนามและไทย” ผู้วิจัยได้ศึกษาสถานะความสัมพันธ์ที่ผ่านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันระหว่างเวียดนามและไทยในด้านต่าง ๆ เช่น การเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และ ความร่วมมือในเวทีระดับโลกและภูมิภาค ซึ่งจะเน้นในการวิเคราะห์ความร่วมมือทวิภาคีในด้านเศรษฐกิจ

### ขอบเขตด้านประชากร

ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการเลือกประชากรแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและไทย ของสถานเอกอัครราชทูตเวียดนามประจำประเทศไทย เจ้าหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของเวียดนาม เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศไทย ผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันการศึกษา และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

### ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2564 ถึงเดือนมีนาคม 2565

## วิธีดำเนินการวิจัย

ในงานวิจัยเรื่องแนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างเวียดนามและไทย ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อทำความเข้าใจ พรรณนา และอธิบายประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์เวียดนาม-ไทย โดยปรึกษาประสบการณ์ มุมมอง และความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและบุคคลที่รับผิดชอบในด้านการงานที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ

รายละเอียดของวิธีดำเนินการวิจัยมีดังนี้

1. เลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและไทย โดยมีผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตเวียดนามประจำประเทศไทย ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สถานเอกอัครราชทูตไทยประจำเวียดนาม เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศเวียดนาม เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศไทย เจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เวียดนามและไทย ผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันการศึกษา และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ของเวียดนามและไทยจำนวน 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้คัดเลือกหัวข้อที่ตรงกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อสร้างเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่

- เครื่องมือที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการประเมินและวิเคราะห์สถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและไทย
- เครื่องมือเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและทิศทางการดำเนินงานความสัมพันธ์เวียดนาม-ไทยในเวลาต่อไป
- เครื่องมือเพื่อสร้างคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Question) เพื่อได้รับข้อมูลและความคิดเห็นสำหรับประเด็นใดประเด็นหนึ่ง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยด้วยตนเอง ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 ถึงเดือน มกราคม พ.ศ. 2565 ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์และการให้คำถามแบบปลายเปิดแก่ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยดำเนินการพบปะหารือแบบตัวต่อตัวและการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์กรณีที่ผู้ให้ข้อมูลไม่สะดวกในการให้เข้าพบ

**4. การวิเคราะห์ข้อมูล** ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยจะใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลอย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการวิจัย ตั้งแต่เมื่อนักวิจัยเริ่มต้นเก็บข้อมูล ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล จนถึงเมื่อสิ้นสุดการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจะยึดหลักตามแนวคิดของ Matthew B. Miles and A. Michael Huberman (Qualitative Data Analysis, second edition, 1994) ซึ่งมี 3 ขั้นตอน คือ (1) การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) (2) การแสดงข้อมูล (Data Display) เป็นกระบวนการนำเสนอข้อมูลที่ได้มาจากการเชื่อมโยงข้อมูลที่จัดระเบียบแล้วเข้าด้วยกัน เพื่อแสดงให้เห็นประเด็นปัญหาของสิ่งที่กำลังศึกษา และ (3) การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลการวิจัย (Conclusion Interpretation and Verification)

## สรุปผลของการศึกษา

### 1. ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างเวียดนามและไทย

ตามข้อมูลของสำนักงานการค้าเวียดนามประจำประเทศไทย (2564) ในปี พ.ศ. 2564 มูลค่าการค้าระหว่างเวียดนามและไทย 18.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (สูงสุดเท่าที่เคยมีมา) เพิ่มขึ้น 17.9% เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2563 โดย การส่งออกจากเวียดนามไปไทยมีมูลค่า 6.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้น 25.3% และการนำเข้าของเวียดนามจากไทยมีมูลค่า 12.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้น 14.6%

จากการศึกษาข้อมูลในรายงานตลาดไทยของกรมตลาดเอเชียและแอฟริกา (2564) กระทรวงอุตสาหกรรม และการพาณิชย์เวียดนาม ในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยมีโครงการลงทุนในเวียดนามจำนวนทั้งหมด 645 โครงการซึ่งมีทุนจดทะเบียนรวมกว่า 13 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ เป็นอันดับที่ 8 จาก 140 ประเทศและอาณาเขตที่มีการลงทุนในเวียดนาม และเป็นอันดับที่ 2 ในกลุ่มประเทศอาเซียนที่ลงทุนในเวียดนาม รองจากสิงคโปร์

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา วิสาหกิจไทยที่มีการลงทุนที่โดดเด่นในเวียดนามมีดังนี้ (1) ทีทีซีกรุ๊ป (TTC Group) ลงทุนด้านการขายปลีก และอุตสาหกรรมเครื่องดื่ม (2) กลุ่มเซ็นทรัล (Central Group) ลงทุนด้านการขายปลีก (3) เครือซิเมนต์ไทย (SCG) ลงทุนด้านอุตสาหกรรมปูนซีเมนต์ วัสดุก่อสร้าง ปิโตรเคมีและบรรจุภัณฑ์ (4) บริษัทเอกชนรายใหญ่สุดของไทย เจริญโภคภัณฑ์ กรุ๊ป หรือเครือซีพี (CP Group) ลงทุนด้านอุตสาหกรรมปศุสัตว์ (5) บริษัท ซูเปอร์ เอนเนอร์ยี คอร์ปอเรชั่น จำกัด (Super Energy Corporation) ลงทุนด้านอุตสาหกรรมพลังงานแสงอาทิตย์ (6) บริษัท กัลฟ์ เอ็นเนอร์จี ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด (Gulf Energy Development Public Company Limited) ลงทุนด้านอุตสาหกรรมพลังงานแสงอาทิตย์ (7) อมตะ กรุ๊ป (AMATA) ลงทุนสร้างนิคมอุตสาหกรรมอมตะ

ในขณะเดียวกัน ผู้ประกอบการเวียดนามลงทุนในประเทศไทยค่อนข้างน้อย โดยมีโครงการลงทุน 15 โครงการด้วยทุนจดทะเบียนประมาณ 30 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้สรุป โอกาส และความท้าทายในความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างเวียดนามและไทย ดังต่อไปนี้

### โอกาส

ในด้านการค้า เวียดนามและไทยมีข้อได้เปรียบด้านความร่วมมือ ได้แก่ (1) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทยและเวียดนามเป็นเสาหลักในความสัมพันธ์ทวิภาคี จึงรัฐบาลทั้งสองประเทศได้กำหนดนโยบายเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประกอบการทั้งสองประเทศร่วมมือ ลงทุน และทำธุรกิจร่วมกัน (2) การเชื่อมต่อน้อยอย่างสะดวกระหว่างเวียดนามและไทย ทั้งในทางเดินเรือ ทางบก และทางอากาศ เป็นปัจจัยที่มีประโยชน์อย่างมากในการส่งเสริมความร่วมมือทางการค้า (3) การที่ทั้งสองประเทศต่างเป็นสมาชิกที่สำคัญในกลไกความร่วมมือระดับภูมิภาค เช่น อาเซียน ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (ACMECS) และ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS) ก็เป็นปัจจัยที่สร้างโอกาสความร่วมมือสำหรับเวียดนามและไทย ก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย (4) ผู้บริโภคเวียดนามมีแนวโน้มมักนิยมใช้สินค้าไทยที่มีคุณภาพดีและราคาไม่

แพ่ง ในขณะเดียวกัน สินค้าเวียดนามก็เริ่มเข้าสู่ตลาดไทยและได้รับการตอบรับอย่างดีจากผู้บริโภคไทย (5) ทั้งสองประเทศ มีกลไกและข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกันหลายฉบับ ทั้งในระดับรัฐบาล กระทรวงและระดับท้องถิ่น เพื่อแลกเปลี่ยนมาตรการเสริมสร้างความร่วมมือและจัดอุปสรรคทางเศรษฐกิจ

ในส่วนของการลงทุน นักลงทุนไทยจำนวนมากได้พบโอกาสในการลงทุนในเวียดนามด้วยปัจจัยที่เอื้ออำนวย ได้แก่ (1) เวียดนามมีเสถียรภาพทางการเมือง (2) อยู่ในกลุ่มประเทศที่มีการเติบโตเร็วที่สุดในเอเชีย (3) เวียดนามมีนโยบายสนับสนุนและต้อนรับนักลงทุนต่างชาติด้วยการอัปเดตและปรับปรุงระเบียบการลงทุน (4) สภาพแวดล้อมการลงทุนทางธุรกิจของเวียดนามมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องไปสู่การเปิดกว้าง ความโปร่งใส และการปฏิบัติตามมาตรฐานสากล (5) โครงสร้างพื้นฐานได้รับการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (6) เวียดนามมีทรัพยากรมนุษย์มากมาย ด้วยค่าแรงมีการแข่งขันสูง (7) เวียดนามเข้าร่วมข้อตกลงการค้าเสรีระดับทวิภาคีและพหุภาคีกับหลายประเทศและหลายภูมิภาคเพื่อดึงดูดตลาดและเงินลงทุนจากต่างประเทศมายังเวียดนาม

ผู้ประกอบการเวียดนามลงทุนในประเทศไทยค่อนข้างน้อย แต่นักลงทุนเวียดนามส่วนหนึ่งก็พบโอกาสในทางปฏิบัติในการพัฒนาธุรกิจของตนในตลาดไทย ซึ่งปัจจุบัน Vietjet Air ของเวียดนามเป็นสายการบินที่อยู่อันดับสองในแง่ของส่วนแบ่งตลาดผู้โดยสารภายในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2563

### ความท้าทาย

ในด้านการค้า ความร่วมมือระหว่างเวียดนามและไทยมีความท้าทายหลัก ๆ ได้แก่ (1) เวียดนามขาดดุลการค้าจำนวนมากจากไทย โดยในปี พ.ศ. 2564 เวียดนามขาดดุลการค้า 6.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ (2) การใช้มาตรการเยียวยาทางการค้าระหว่างกันมักเป็นปัญหาที่ขัดแย้งกันในกลไกการประชุมทวิภาคีด้านการค้า (3) แม้จะมีความใกล้ชิดกันในแง่ของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ การค้าสินค้านี้ระหว่างเวียดนามและไทยที่ใช้ทางบกยังคงเป็นเรื่องยากเนื่องจากพิธีการทางศุลกากรในประเทศลาวและกัมพูชา (4) สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ยังส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางร่วมมือทางเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศ

ในด้านการลงทุนในเวียดนาม นักลงทุนต่างประเทศโดยรวมและนักลงทุนไทยโดยเฉพาะมักจะเจอปัญหาและอุปสรรคทางด้านการลงทุน ได้แก่ (1) นักลงทุนต้องใช้เวลาเรียนรู้ ศึกษา กฎหมายการลงทุนฉบับใหม่ของเวียดนาม (ปี พ.ศ. 2563) ซึ่งเพิ่งมีผลตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2564 นอกจากนี้ นักลงทุนยังเจอปัญหาในการดำเนินการทางกฎหมายและการตัดสินใจพิพาทของเวียดนามที่ยังมีความยุ่งยากและซับซ้อน (2) แรงงานเวียดนามส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่ไม่มีคุณสมบัติด้านภาษา ทางวิชาชีพ และด้านเทคนิคที่สูง แรงงานส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ชนบท โดย ต้องใช้เวลาในการฝึกอบรมและการจัดหาแรงงานที่เหมาะสม (3) การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นปัญหาทั่วไปสำหรับนักลงทุนในทุกภาคส่วน (4) โอกาสลงทุนจัดหาผลประโยชน์ในตลาดไทยสำหรับนักลงทุนเวียดนามมีไม่มาก

### 2. ความร่วมมือในด้านอื่น ๆ ระหว่างเวียดนามและไทย

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยได้สรุปว่า โดยทั่วไปแล้ว ความร่วมมือระหว่างเวียดนามและไทยในด้านต่าง ๆ มีการพัฒนาที่ดีในช่วงเวลาที่ผ่านมา

ในด้านการเมือง ทั้งสองประเทศยังคงเพิ่มการเยือน การประชุม และการหารือกันในทุกระดับ ทั้งในรูปแบบ ออนไลน์ และแบบพบหน้ากัน รวมทั้งการจัดการประชุมตามกลไกความร่วมมือทวิภาคีต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

ในด้านความมั่นคง ทั้งสองฝ่ายยืนยันที่จะป้องกันไม่ให้บุคคลหรือองค์กรใดใช้อำนาชของประเทศหนึ่งทำลายอีกประเทศหนึ่ง ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและความไว้วางใจระหว่างกองทัพของทั้งสองประเทศ ดำเนินความร่วมมือในกรอบกลไกความร่วมมือต่าง ๆ แลกเปลี่ยนคณะผู้แทน ให้ความร่วมมือในการฝึกอบรม และดำเนินการลาดตระเวนร่วมในทะเลอย่างต่อเนื่อง

ในด้านการเกษตร ทั้งเวียดนามและไทยมีศักยภาพและภูมิอากาศเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการเกษตร สองฝ่ายได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจเกี่ยวกับความร่วมมือด้านการเกษตร เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2546

และจัดตั้งคณะทำงานร่วมด้านการเกษตรเวียดนาม-ไทย (JAWG) เพื่อดำเนินกลไกภายใต้บันทึกความเข้าใจนี้ นอกจากนี้ ทั้งสองประเทศยังมีกลไกความร่วมมือในการประมง และการบังคับใช้สุขอนามัยและความปลอดภัยของอาหารและการกักกันสัตว์และพืช

ในด้าน**ท่องเที่ยว** เวียดนามและไทยได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจระดับรัฐบาลว่าด้วยความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2537 ซึ่งเป็นรากฐานเบื้องต้นสำหรับการดำเนินกิจกรรมความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว ทวิภาคี นักท่องเที่ยวเวียดนามและไทยเดินทางระหว่างกันในปี พ.ศ. 2562 มีจำนวนมากถึง 1.58 ล้านคน โดยการใช้การขนส่งทางอากาศ ทางทะเล และทางบก รวมทั้งการท่องเที่ยวด้วยการใช้ขบวนรถนำเที่ยว (Caravan) อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบเชิงลบต่อกิจกรรมพัฒนาความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวอย่างมาก

ในด้าน**การศึกษา** ในปี พ.ศ. 2547 เวียดนามและไทยได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจเกี่ยวกับความร่วมมือทางการศึกษา โดยในเวลาต่อไป ทั้งสองฝ่ายได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือทางการศึกษา การฝึกอบรม การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การสอน การแลกเปลี่ยนกลุ่มนักศึกษาและอาจารย์ สนับสนุนการสอนภาษาเวียดนามและภาษาไทยในโรงเรียนของแต่ละประเทศ

ปัจจุบัน มีการสอนภาษาไทยในมหาวิทยาลัยเวียดนาม 5 แห่ง ในขณะเดียวกัน มี 45 สถาบันอุดมศึกษาของไทยได้เปิดสอนวิชาเอกภาษาเวียดนาม และนักเรียนเวียดนามที่กำลังศึกษาอยู่ที่ประเทศไทยจำนวน 928 คน (พ.ศ. 2563)

ในด้าน**วัฒนธรรม** เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2564 เวียดนามและไทยได้จัดทำบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านวัฒนธรรมระหว่างเวียดนามและไทยในช่วงปี 2564–2569 ทั้งสองฝ่ายยังได้มีการร่วมมือในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อฉลองเนื่องในโอกาสครบรอบ 40 ปี (พ.ศ. 2559) และ 45 ปี (พ.ศ. 2564) ของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต ประเทศไทยยังให้การสนับสนุนสำหรับการก่อสร้าง บริหารจัดการ และส่งเสริมคุณค่าของอนุสรณ์สถานประธานโฮจิมินห์ในสามจังหวัด อุดรธานี นครพนม และพิบูลย์

ความร่วมมือทวิภาคีระหว่างเวียดนามและไทยยังสะท้อนให้เห็นในการมีส่วนร่วมของชุมชน**ชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม**ที่มีประมาณ 100,000 คน ทั่วประเทศไทย ซึ่งเป็นสะพานเชื่อมสำคัญในการกระชับความสัมพันธ์เวียดนาม-ไทย ตามที่ธัญญาทิพย์ ศรีพนา และ Trinh Dieu Thin (2548) กล่าวในหนังสือ เหวียต เกี้ยว ในประเทศไทย กับความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม และ ญัฐพล ณ สงขลา (2563) กล่าวในรายงานการศึกษาส่วนบุคคล บทบาทของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม : ศึกษาระหว่างปี ค.ศ. 2001–2019

ในด้าน**ความร่วมมือระดับท้องถิ่น** ไทยและเวียดนามมีถึง 17 คู่จังหวัดและนครที่มีความลงนามในข้อตกลงความร่วมมือเป็นเมืองพี่เมืองน้อง เวียดนาม ไทย และลาว ยังได้จัดตั้งกลไกความร่วมมือใน 9 จังหวัด 3 ประเทศ โดยใช้ถนนสาย 8 และ 12 เพื่อส่งเสริมความร่วมมือ

ในด้าน**ความร่วมมือระดับภูมิภาคและโลก** เวียดนามและไทยมีความร่วมมือ และประสานงานอย่างดีในกรอบความร่วมมือระดับภูมิภาคและโลกต่าง ๆ ได้แก่ สหประชาชาติ (UN) สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก (APEC) การประชุมสุดยอดเอเชียตะวันออก (EAS) การประชุมเอเชีย-ยุโรป (ASEM) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่น้ำโขง (ACMECS) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS) ระเบียบเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) และความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (RCEP) ฯลฯ เป็นต้น

### 3. แนวทางการเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทยและเวียดนาม

เวียดนามและไทยควรร่วมมืออย่างใกล้ชิดเพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ โดยเฉพาะการเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ โดยผู้วิจัยได้เสนอแนวทางดังนี้

## เวียดนามปรับปรุงคุณภาพของสินค้า

คนเวียดนามนิยมใช้สินค้าไทยเพราะสินค้าไทยมักมีคุณภาพดี ราคาเยี่ยมเยา และมีหลากหลายประเภทให้เลือก ซึ่งช่วยให้สินค้าไทยสามารถส่งออกไปยังเวียดนามเป็นจำนวนมาก เวียดนามก็เป็นประเทศที่มีศักยภาพในอุตสาหกรรมการผลิตด้วยกำลังแรงงานจำนวนมากและค่าแรงต่ำ สินค้าที่ผลิตในเวียดนามส่งออกไปยังหลายประเทศทั่วโลก เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และยุโรป อย่างไรก็ตาม สินค้าเวียดนามยังเข้าตลาดไทยไม่มาก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะคุณภาพของสินค้าเวียดนามไม่เพียงพอที่จะแข่งขันกับสินค้าไทยและยังไม่ได้สร้างความไว้วางใจให้กับผู้บริโภคชาวไทย ดังนั้นผู้ประกอบการของเวียดนามจึงจำเป็นต้องปรับปรุงคุณภาพและความหลากหลายของสินค้าเพื่อเพิ่มความสามารถในการส่งออกไปยังตลาดไทย ผู้ประกอบการในเวียดนามควรต้องมีการปรับปรุงในด้านเทคโนโลยีและอุปกรณ์อย่างต่อเนื่อง ใช้ระบบการจัดการที่ทันสมัย ใช้เครื่องมือที่เป็นนวัตกรรมเพื่อปรับปรุงการผลิตและประสิทธิภาพทางธุรกิจและความสามารถในการแข่งขันของสินค้า ในขณะเดียวกัน รัฐบาลเวียดนามควรต้องช่วยภาคธุรกิจโดยการออกนโยบายสนับสนุนการผลิตและการดำเนินโครงการต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงผลผลิตและคุณภาพของผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ รัฐบาลเวียดนามยังต้องทำงานอย่างใกล้ชิดกับรัฐบาลไทยเพื่อให้ไทยอำนวยความสะดวกในการนำเข้าสินค้าที่มีคุณภาพของเวียดนาม และในขณะเดียวกันก็สนับสนุนให้บริษัทค้าปลีกชั้นนำของไทยที่กำลังมีการลงทุนในเวียดนามได้มีการนำเข้าและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เวียดนามในเครือข่ายค้าปลีกของตนในประเทศไทย เมื่อสินค้าของเวียดนามได้นำเข้าในประเทศไทยเพิ่มขึ้นก็จะช่วยในการลดปัญหาการขาดดุลการค้าของเวียดนาม

## ส่งเสริมความร่วมมือในด้านส่งออกข้าว

เวียดนามและไทยเป็นผู้ส่งออกข้าวอันดับ 2 และ 3 ของโลก อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือด้านข้าวระหว่างทั้งสองประเทศยังคงอยู่แค่ระดับการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการแบ่งปันทางเทคนิคเท่านั้น ในด้านการส่งออกข้าวทั้งสองประเทศยังคงแข่งขันกันในตลาดข้าวโลก เพื่อช่วยเสริมสร้างความร่วมมือ ลดการแข่งขัน และก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันในด้านที่มีจุดแข็งด้วยกัน ทั้งสองประเทศจำเป็นต้องทำงานอย่างใกล้ชิดเพื่อหาวิธีการที่เหมาะสม ไทยเป็นประเทศที่เคยเสนอแผนร่วมมือกับเวียดนามเพื่อควบคุมราคาส่งออกข้าวในตลาดโลกโดยอ้างเหตุผลว่าสินค้าข้าวไทยกับเวียดนามแตกต่างกันจึงควรเน้นความร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขันซึ่งจะส่งผลกระทบต่อราคาข้าว แต่เวียดนามยังคงอ้างถึงสิ่งที่ขัดแย้งร่วมมือกับไทย

ที่จริงความร่วมมือด้านการส่งออกข้าวและการควบคุมราคาข้าว หากดำเนินได้ก็จะนำผลประโยชน์มาสู่ประเทศที่เข้าร่วมและนำรายได้ที่มั่นคงมาสู่ชาวนา อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือด้านนี้ยังต้องสอดคล้องกับกฎของตลาดโลก ข้อบังคับขององค์การการค้าโลก (WTO) และรับรองความมั่นคงด้านอาหาร ก่อนอื่น ทั้งสองประเทศควรต้องจัดตั้งกลไกการเจรจาระดับรัฐบาลเพื่อหารือเกี่ยวกับแนวทางที่เหมาะสมในการดำเนินการตามแนวคิดนี้ และในขณะเดียวกันก็พยายามเชิญชวนประเทศผู้ส่งออกข้าวรายอื่น ๆ ให้ร่วมมือกันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและผลประโยชน์ให้แก่ทุกฝ่าย

## ความร่วมมือระดับท้องถิ่น

ไทยและเวียดนามมีถึง 17 จังหวัดและนครที่มีการลงนามในข้อตกลงความร่วมมือเป็นเมืองพี่เมืองน้อง แต่ความร่วมมือระหว่างจังหวัดส่วนใหญ่ยังเป็นแค่การจัดคณะเยี่ยมเยือนหารือกัน และบางครั้งก็เป็นการแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรมจึงยังไม่ได้ใช้ประโยชน์จากการสร้างความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ จังหวัดของเวียดนามและไทยที่สร้างความสัมพันธ์นั้นขึ้นอยู่กับความคล้ายคลึงกันในด้านขนาด ลักษณะ จุดแข็ง และศักยภาพของท้องถิ่น ดังนั้นถ้าท้องถิ่นสามารถใช้ประโยชน์จากความร่วมมือในด้านที่คล้ายคลึงกันก็จะช่วยในการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ เพื่อช่วยให้ความร่วมมือระดับท้องถิ่นเกิดประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง จังหวัดที่ร่วมมือกันต้องจัดทำแผนปฏิบัติการความร่วมมือระดับท้องถิ่นเพื่อกำหนดทิศทางและขอบเขตความร่วมมือในแต่ละระยะพร้อมเรียกร้องให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วม



## อภิปรายผลการศึกษา

จากข้อสรุปข้างต้น ผู้วิจัยมีการอภิปรายผล โดยจะเน้นด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างเวียดนามและไทย ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยครั้งนี้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างสลับซับซ้อน (Complex Interdependence) ของ Robert O. Keohane และ Joseph S. Nye, Jr. (2011) ที่แสดงให้เห็นว่า ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างเวียดนามและไทยมิใช่แค่ความร่วมมือระดับภาครัฐ แต่ยังเป็นความร่วมมือของทุกภาคส่วน เช่น ทหาร ภาคเอกชน ท้องถิ่น และประชาชน นักวิจัยจะแบ่งเป็น 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ ความร่วมมือทางการค้า และความร่วมมือทางการลงทุน พร้อมคำนึงถึงความร่วมมือในด้านอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนการเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศ

### 1. ความร่วมมือทางการค้า

#### การนำเข้าและส่งออก

นับตั้งแต่การยกระดับความสัมพันธ์เป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ในปี พ.ศ. 2556 มูลค่าการค้าระหว่างไทยและเวียดนามก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยในปี พ.ศ. 2564 มูลค่าการค้าระหว่างสองประเทศได้สูงถึง 18.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้น 17.9% เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2563 ทั้งสองประเทศ ขณะนี้ได้ตั้งเป้าหมายมูลค่าการค้าสูงถึง 25 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยเร็วที่สุด ปัจจุบัน ไทยเป็นคู่ค้ารายใหญ่อันดับ 6 ของเวียดนาม ขณะที่เวียดนามเป็นคู่ค้ารายใหญ่อันดับ 5 ของไทย

ภาพรวมความร่วมมือด้านการค้าระหว่างเวียดนามและไทยที่ได้กล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าความร่วมมือทางการค้าเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและไทย ความร่วมมือนี้ก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันค่อนข้างเท่าเทียมกันกับทั้งสองประเทศ สอดคล้องกับประการที่สามของทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของ Hoang Thanh Hang และ Le Hong Hiep (2016) ซึ่งบ่งบอกถึงการพึ่งพาอาศัยกันที่ค่อนข้างสมดุล เท่าเทียมกัน ก็จะทำให้สองประเทศมีความร่วมมือเป็นมิตร

ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในสถานการณ์การนำเข้าและส่งออกระหว่างเวียดนามและไทย โดยเฉพาะในขอบเขตของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่ง หมายถึง กิจกรรมการแลกเปลี่ยนทรัพยากรด้านบริการหรือวัตถุเพื่อตอบสนองความต้องการในการอุปโภคของผู้แลกเปลี่ยน

มูลค่าการนำเข้าและส่งออกระหว่างเวียดนามและไทยเพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าการขนส่งสินค้าระหว่างสองประเทศสะดวกและรวดเร็วขึ้น และความต้องการสินค้าในตลาดของแต่ละประเทศเพิ่มขึ้น เวียดนามขาดดุลการค้าจากไทยมูลค่าถึง 6.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ แสดงให้เห็นว่าคนเวียดนามนิยมใช้สินค้าไทย

สินค้าหลักที่เวียดนามนำเข้าจากไทยส่วนใหญ่เป็น กลุ่มผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป ได้แก่ รถยนต์ คอมพิวเตอร์ ผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์และส่วนประกอบ น้ำมันสำเร็จรูป ผลิตภัณฑ์เคมี เหล็กและเหล็กกล้า วัสดุพลาสติก ผลิตภัณฑ์ทางเกษตร เครื่องจักร อุปกรณ์ เครื่องมือ และอะไหล่อื่น ๆ รายชื่อสินค้าที่เวียดนามนำเข้ามากที่สุดจากไทยแสดงให้เห็นว่า ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปของไทยมีคุณภาพดีและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคชาวเวียดนาม แล้วยังแสดงให้เห็นว่าการผลิตสินค้าดังกล่าวของเวียดนามยังมีความสามารถไม่เพียงพอในการผลิตสินค้าได้เองเพื่อตอบสนองความต้องการภายในประเทศ

สินค้าที่เวียดนามส่งออกไปไทยมี กลุ่มผลิตภัณฑ์ ได้แก่ โทรศัพท์และส่วนประกอบ เครื่องจักร อุปกรณ์ เครื่องมือ และอะไหล่อื่น ๆ ยานพาหนะด้านขนส่งและอะไหล่ เสื้อผ้า รองเท้า และผลิตภัณฑ์สิ่งทออื่น ๆ และกลุ่มวัตถุดิบ ได้แก่ น้ำมันดิบ แร่โลหะ เคมี

กลุ่มสินค้าไฮเทคสำเร็จรูป เช่น โทรศัพท์และส่วนประกอบ คอมพิวเตอร์และส่วนประกอบที่เวียดนามส่งออกมายังไทย เนื่องจากบริษัทญี่ปุ่นและเกาหลีรายใหญ่หลายแห่งมาตั้งโรงงานผลิตในเวียดนามเพื่อส่งออกสินค้าไปยังประเทศในภูมิภาครวมทั้งไทย ส่วน เสื้อผ้า รองเท้า และผลิตภัณฑ์สิ่งทออื่น ๆ เป็นผลิตภัณฑ์ส่งออกหลักของเวียดนามด้วยการจัดการโดยตรงจากรัฐ

ไทยนำเข้ากลุ่มวัตถุดิบจากเวียดนาม เช่น น้ำมันดิบ แร่โลหะ เคมี ก็เพราะว่าไทยมีความต้องการวัตถุดิบเพื่อช่วยในการผลิตภายในประเทศ

ดูจากรายชื่อสินค้าการนำเข้าส่งออกระหว่างไทยและเวียดนามแล้ว ก็ได้เห็นว่า สินค้าที่เวียดนามนำเข้าจากไทยส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปซึ่งมีมูลค่าสูงกว่ามูลค่าของวัตถุดิบซึ่งเป็นสินค้าส่งออกหลักของเวียดนามไปไทย โดยนี่ก็เป็นอีกหนึ่งเหตุผลทำให้เวียดนามขาดดุลการค้าจากไทย ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของรองนายกและรัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ไทย จุรินทร์ ลักษณวิศิษฐ์ (2564 : 34-35) ที่กล่าวในบทความ เศรษฐกิจไทย-เวียดนาม: ศักยภาพที่พร้อมก้าวสู่อนาคตร่วมกัน ว่าเวียดนามและไทยมีความเกี่ยวข้องในห่วงโซ่การผลิต

นอกจากนี้ ปัจจุบันมีบริษัทขนาดใหญ่ของไทยหลายแห่งได้เข้ามาซื้อศูนย์การค้าหลายแห่งในเวียดนาม ตามด้วยการนำเข้าสินค้าของไทยไปขายที่ศูนย์การค้าเหล่านั้น ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้มูลค่าการส่งออกของไทยไปเวียดนามเพิ่มขึ้นด้วย

### **การใช้มาตรการเยียวยาทางการค้า**

องค์การการค้าโลก (WTO) อนุญาตให้ใช้การเยียวยาทางการค้าเป็นเครื่องมือในนโยบายการค้าเพื่อปกป้องอุตสาหกรรมภายในประเทศจากความเสียหายที่เกิดจากการนำเข้าที่เพิ่มขึ้น ก่อนที่จะใช้การเยียวยาทางการค้า ประเทศสมาชิกต้องดำเนินการสอบสวนตามหลักการ กระบวนการและขั้นตอนที่กำหนดไว้ในข้อตกลงที่เกี่ยวข้องของ WTO

จากผลการวิจัย นับตั้งแต่วิกฤตการณ์ทางการเงินในปี พ.ศ. 2551 มีการใช้มาตรการคุ้มครองการค้าใหม่เพิ่มขึ้น 4,000 ฉบับในโลกด้วยรูปแบบต่าง ๆ

เนื่องจากเวียดนามและไทยเป็นสองประเทศที่มีจำนวนการนำเข้าส่งออกสูงในโลก เวียดนามและไทยจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้กับการใช้วิธีการเยียวยาทางการค้าเพื่อปกป้องอุตสาหกรรมการผลิตของตน สอดคล้องกับแนวคิดผลประโยชน์แห่งชาติ ของโสภณ ศิริงาม (2562)

การที่ประเทศไทยได้ใช้การสอบสวนคดีเยียวยาทางการค้า 8 คดีต่อสินค้านำเข้าจากเวียดนาม และเวียดนามก็ได้ดำเนินการสอบสวนและกำหนดอากรตอบโต้การทุ่มตลาดกับสินค้านำเข้าจากไทยใน 3 คดี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 อาจจะเป็นปัญหาด้านความร่วมมือทางการค้าระหว่างเวียดนามและไทย แต่ก็เป็น อุปสรรคเล็กน้อยเมื่อเทียบกับ การใช้ทั้งหมด 1,630 มาตรการของไทย และการใช้ 379 มาตรการ ของเวียดนาม

### **2. ความร่วมมือด้านการลงทุน**

สำหรับความร่วมมือระหว่างเวียดนามกับไทยในด้านการลงทุน จะเห็นได้ว่า เวียดนามเป็นประเทศที่ได้รับความสนใจจากนักลงทุนชาวไทยจำนวนมาก

ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เวียดนามเป็นประเทศที่ดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ ได้แก่ (1) เวียดนามมีทรัพยากรบุคคลจำนวนมากและค่าแรงราคาถูก (2) เวียดนามมีทรัพยากรธรรมชาติมากมาย (3) เวียดนามมีความเสถียรภาพทางการเมือง (4) เวียดนามมีเศรษฐกิจเติบโตเร็วพร้อมโอกาสการลงทุนมากมาย (5) เวียดนามมีชายฝั่งทะเลยาว ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และมีภูมิศาสตร์ที่ดี

จุดแข็งของนักลงทุนไทยคือ (1) มีศักยภาพด้านเงินทุน (2) มีศักยภาพในการจัดการที่ดีและมีเทคโนโลยี (3) มีวิสัยทัศน์และความต้องการขยายฐานการผลิตในประเทศเพื่อนบ้าน (4) บริษัทไทยมีข้อได้เปรียบทางภูมิศาสตร์เหนือ บริษัท อื่น ๆ จากยุโรปเกาหลีใต้หรือญี่ปุ่น (5) เวียดนามและไทยมีความคล้ายคลึงกันทางวัฒนธรรม ซึ่งวิธีการดำเนินธุรกิจและการจัดการก็มีการเข้าใจกันง่าย ๆ

การลงทุนในตลาดเวียดนามของบริษัทไทยถือว่าการขยายจากตลาดภายในประเทศ และเป็นส่วนหนึ่งของห่วงโซ่คุณค่าระดับภูมิภาคของเศรษฐกิจไทย ปัจจุบัน แม้ว่าไทยจะไม่ใช่นักลงทุนต่างชาติรายใหญ่ที่สุดในเวียดนาม แต่ในบางอุตสาหกรรมสำคัญ เช่น ข้าวเปลือก เครื่องดื่ม บรรจุภัณฑ์ ปศุสัตว์ พลังงาน การลงทุนของไทยก็มีอิทธิพลในเวียดนามไม่น้อย

โดยทั่วไป อุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและระเบียบในเวียดนามไม่ใช่ปัญหาใหญ่สำหรับนักลงทุนไทย

รายใหญ่ เมื่อบริษัทเหล่านี้มีศักยภาพเต็มที่ทั้งในด้านเงินทุน ทีมที่ปรึกษากฎหมาย และการปรับตัวที่ดีในสภาพแวดล้อมการลงทุนในเวียดนาม

โดยสรุปเมื่อมองภาพรวมโดยพบว่า ไทยเป็นประเทศอยู่อันดับ 8 จาก 140 ประเทศและเขตแดนที่ลงทุนในเวียดนามด้วย 645 โครงการพร้อมมูลค่า 13 พันล้านเหรียญสหรัฐ ในขณะที่เวียดนามมีเพียง 15 โครงการด้วยเงิน 30 ล้านเหรียญสหรัฐ อย่างไรก็ตาม กล่าวไม่ได้ว่าเวียดนามจะเสียเปรียบสำหรับการลงทุนเมื่อเทียบกับไทย ที่จริงแล้วกรณีนี้เป็นความร่วมมือที่เป็นประโยชน์สำหรับทั้งสองฝ่ายเมื่อเวียดนามมีเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยและต้องการดึงดูดนักลงทุนต่างชาติจำนวนมากให้นำผลประโยชน์มาสู่ประเทศ ในขณะที่นักลงทุนไทยก็พบกับโอกาสในการขยายตลาดและพัฒนาธุรกิจเวียดนาม

### 3. ความร่วมมือในด้านอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนการเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ

ในแง่ของความร่วมมือทางการเมืองและความมั่นคง ด้วยการยกระดับความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์เวียดนาม-ไทย รัฐบาลของทั้งสองประเทศให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความสัมพันธ์ทวิภาคี ซึ่งมีนโยบายเอื้ออำนวยต่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างทั้งสองประเทศ โดยระบุอย่างชัดเจนในแผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินความร่วมมือแบบหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เวียดนาม – ไทย ระหว่างปี 2557 - 2561

เกี่ยวกับความร่วมมือทางเกษตร เวียดนามและไทยเป็นประเทศที่มีศักยภาพและภูมิอากาศเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาการเกษตร ในด้านการผลิตอาหาร เวียดนามและไทยถือเป็นสองประเทศชั้นนำในอาเซียนและอันดับต้น ๆ ของโลก โดยเฉพาะในด้านการผลิตข้าว ทั้งสองประเทศยังอยู่ในกลุ่มชั้นนำผลิตภัณฑ์ยางพารา อาหารทะเล และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ อย่างไรก็ตาม มูลค่าการค้าระหว่างสองประเทศในด้านการค้าทางการเกษตรยังคงมีเพียงเล็กน้อย (1.7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐต่อปี) เมื่อเทียบกับศักยภาพที่แท้จริงของทั้งสองประเทศ

นอกจากการค้าเกษตรทวิภาคีแล้ว ความร่วมมือทางการเกษตรระหว่างเวียดนามและไทยยังอยู่ในระดับของการแลกเปลี่ยนและทำความเข้าใจนโยบายการเกษตรของกันและกันเท่านั้น แผนการร่วมมือประสานงานในการผลิต การแปรรูป และการส่งออกผลิตภัณฑ์ที่เป็นจุดแข็งร่วมกันของทั้งสองประเทศ (ข้าว ยาง อาหารทะเล...) ยังอยู่ในกระบวนการหารือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

สำหรับความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว ก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จำนวนนักท่องเที่ยวชาวเวียดนามที่มาเยือนประเทศไทยและนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาเยือนเวียดนามเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปี พ.ศ. 2562 แม้ว่าโควิด-19 ทำให้ จำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างสองประเทศลดลงอย่างมากในปี 2563 และ 2564 ด้วยนโยบายการเปิดประเทศของเวียดนามและไทยในต้นปี พ.ศ. 2565 จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางระหว่างทั้งสองประเทศคาดว่าจะกลับมาเหมือนเดิม ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวมและเอื้อต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยเฉพาะในแต่ละประเทศ

ความร่วมมือด้านวัฒนธรรมและการศึกษายังคงได้รับการส่งเสริมโดยรัฐบาลของทั้งสองประเทศ ด้วยกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม แลกเปลี่ยนคณะครู นักศึกษา และนักเรียนระหว่างสองประเทศ ส่งผลให้มีความเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้นในด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ภาษา ประเทศ และผู้คนของทั้งสองประเทศ ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ เวียดนาม-ไทย ซึ่งเป็นรากฐานของกิจกรรมความร่วมมือทางเศรษฐกิจด้วย

ความร่วมมือในระดับจังหวัดมีส่วนสำคัญในการอำนวยความสะดวกในกิจกรรมทางการค้าระหว่างท้องถิ่นของเวียดนามและไทย ในขณะเดียวกันก็สร้างโอกาสและเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยแก่นักลงทุนโดยเฉพาะนักลงทุนชาวไทยเข้ามาลงทุนในท้องถิ่นของเวียดนาม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงควรต้องสร้างแผนปฏิบัติการความร่วมมือเพื่อกำหนดทิศทางและขอบเขตความร่วมมือในแต่ละระยะพร้อมเรียกร้องให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วม

ชุมชนชาวไทยเชื้อสายเวียดนามเป็นสะพานเชื่อมในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและไทย รวมถึงการเชื่อมโยงความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา สมาคมชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม และ

สมาคมผู้ประกอบการไทยเชื้อสายเวียดนามในประเทศไทยได้ให้การสนับสนุนสถานเอกอัครราชทูตเวียดนามในการจัดสัมมนาทางเศรษฐกิจมาโดยตลอด และยังช่วยแนะนำและเชื่อมโยงนักธุรกิจต่าง ๆ ระหว่างทั้งสองประเทศอีกด้วย

สำหรับความร่วมมือระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ เวียดนามและไทยต่างก็เป็นสมาชิกที่สำคัญในอาเซียน WTO APEC และ ACMECS ตลอดจนการร่วมลงนามในข้อตกลงการค้าเสรีมากมาย เช่น AFTA RCEP ซึ่งช่วยให้เวียดนามและไทยได้รับโอกาสและสิทธิประโยชน์พิเศษมากมายในการส่งเสริมความร่วมมือทวิภาคี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจ

## ข้อเสนอแนะ

### 1. เิงนโยบาย

- เวียดนามและไทยจำเป็นต้องทำงานร่วมกันเพื่อสร้างแนวทางเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศ โดยเฉพาะในสาขาด้าน การค้า การลงทุน การผลิต พลังงาน การเงิน โครงสร้างพื้นฐาน และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- ส่งเสริมความร่วมมือเพื่อจัดตั้งกลไกความร่วมมือทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ เพื่อขยายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกันของทั้งสองฝ่ายอีกต่อไป
- ประสานงานอย่างใกล้ชิดเพื่อหาทางลดการแข่งขัน และกระชับความร่วมมือในลักษณะที่เหมาะสมกับผลประโยชน์ร่วมกันของสองประเทศ ในด้านที่ทั้งสองประเทศมีศักยภาพ เช่น การผลิตข้าว ผลไม้ ยางพารา และอาหารทะเล ฯลฯ เป็นต้น
- ทั้งสองประเทศยังคงดำเนินการและขยายนโยบายสร้างสิทธิพิเศษสำหรับกิจกรรมการลงทุน การนำเข้า และส่งออกสินค้าระหว่างสองประเทศ
- เวียดนามและไทยจำเป็นต้องทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดในกลไกความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคและอนุภูมิภาค ดังนั้นทั้งสองฝ่ายจึงใช้ประโยชน์จากกลไกดังกล่าวเพื่อพัฒนาความร่วมมือระหว่างสองประเทศเพื่อรักษาสันติภาพ เสถียรภาพ และการพัฒนาในภูมิภาคอีกด้วย
- ส่งเสริมผลประโยชน์ของเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก ส่งเสริมการก่อตั้งเส้นทางขนส่งทางบกระหว่างไทย-ลาว-เวียดนาม และเส้นทางคมนาคมขนส่งทางทะเลเชื่อมไทย-กัมพูชา-เวียดนาม

### 2. เิงปฏิบัติการ

- เวียดนามและไทยต้องประสานงานในการจัดการประชุมทวิภาคีต่าง ๆ ที่สำคัญในเวลาอันใกล้นี้ ได้แก่ การประชุมคณะรัฐมนตรีร่วมครั้งที่ 4 การประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคีครั้งที่ 5 และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประชุมคณะกรรมการร่วมทางการค้า เวียดนาม-ไทยครั้งที่ 4 เพื่อการแลกเปลี่ยนมาตรการขจัดปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ และกระชับความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างสองประเทศ สู่เป้าหมายมูลค่าการค้าทวิภาคี ถึง 25 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในเวลาต่อไป
- ส่งเสริมการอนุมัติและการลงนามในแผนปฏิบัติการความร่วมมือแบบหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์เวียดนาม-ไทยในระยะใหม่ เพื่อเป็นแผนการแทนแผนปฏิบัติการสำหรับช่วงปี พ.ศ. 2557-พ.ศ. 2561 เพื่อกำหนดเป้าหมายหลายประการในการเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างเวียดนามและไทยในช่วงเวลาต่อไป
- เวียดนามและไทยต้องหารือเกี่ยวกับวิธีเพื่อลดการขาดดุลการค้าของเวียดนามกับไทยรวมถึงการปรับปรุงคุณภาพของผลิตภัณฑ์เวียดนาม ส่งเสริมกิจกรรมการส่งออกจากเวียดนามไปยังประเทศไทย รวมทั้งประเทศไทยจำเป็นต้องดำเนินการตามขั้นตอนเพื่ออนุมัติสำหรับการนำเข้าผลไม้เวียดนามบางชนิดได้เข้าสู่ตลาดไทย
- เวียดนามและไทยร่วมมือจัดนิทรรศการและงานแสดงสินค้าอย่างสม่ำเสมอเพื่อแนะนำผลิตภัณฑ์ของประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง เสริมสร้างการแลกเปลี่ยนคณะความร่วมมือทางเศรษฐกิจ จัดตั้งศูนย์ข้อมูลทาง

เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละประเทศเพื่อให้ทุนของทั้งสองประเทศสามารถเรียนรู้พิจารณาและดำเนินการลงทุนและธุรกิจในแต่ละประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

- เวียดนามและไทยทำงานอย่างใกล้ชิดระหว่างกันกับประเทศในประชาคมอาเซียน เพื่อสร้างประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่เข้มแข็ง พัฒนา และนำประโยชน์ส่วนรวมมาสู่สมาชิกทุกประเทศ

### 3. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

- ควรมีการศึกษาความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้นโดยเน้นที่ผลการประชุมทวิภาคีรวมถึงประสิทธิผลของการดำเนินการตามนโยบายเศรษฐกิจและนโยบายต่างประเทศของทั้งสองประเทศ

- ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและไทยเป็นหัวข้อที่ค่อนข้างกว้าง โดยมีความร่วมมือหลายด้านซึ่งถือเป็นเสาหลักในความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศ เอกสารงานวิจัยต่อไป นอกจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจแล้วยังสามารถมุ่งเน้นไปศึกษาความร่วมมือด้านอื่น ๆ ระหว่างทั้งสองประเทศ เพื่อมีส่วนร่วมในเนื้อหาที่เป็นประโยชน์มากขึ้นในการศึกษาความสัมพันธ์เวียดนาม-ไทย

### เอกสารอ้างอิง

จรินทร์ ลักษณวิศิษฎ์. (2021). เศรษฐกิจไทย-เวียดนาม: ศักยภาพที่พร้อมก้าวสู่อนาคตร่วมกัน. (หน้า 34-35).

Ha Noi. (จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสครบรอบ 45 ปี แห่งความร่วมมือเวียดนาม-ไทย)

ธัญญาทิพย์ ศรีพนา และ Trinh Dieu Thin, (2548). เหวียด เกียว ในประเทศไทยกับความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม.

มูลนิธิรีออคกีเฟลเลอร์. กรุงเทพฯ: ศรีบูรณะคอมพิวเตอร์-การพิมพ์.

ณัฐพล ณ สงขลา. (2563). บทบาทของชาวไทยเชื้อสายเวียดนามในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-เวียดนาม:

ศึกษาระหว่างปี ค.ศ. 2001-2019. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล. การฝึกอบรมหลักสูตรนักบริหารการทูต, กระทรวงการต่างประเทศ

โสภณ ศิริงาม. (2562). ผลประโยชน์แห่งชาติ. NDC Security Review, 1 (1), 1-22.

Pham Thi Bao Yen (2562). ความสัมพันธ์เวียดนาม-ไทยระหว่างปี ค.ศ. 2009-2016. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัย Thai Nguyen

สำนักงานการค้าเวียดนามประจำประเทศไทย. (2564). รายงานความร่วมมือทางการค้าระหว่างเวียดนามและไทย.

กรุงเทพฯ : กระทรวงอุตสาหกรรมและการพาณิชย์เวียดนาม

กรมตลาดเอเชียและแอฟริกา (2564). รายงานตลาดไทย. ฮานอย : กระทรวงอุตสาหกรรมและการพาณิชย์เวียดนาม

กรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (2564). ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับความสัมพันธ์เวียดนาม-ไทย. ฮานอย : กระทรวงการต่างประเทศเวียดนาม

แผนปฏิบัติการเพื่อดำเนินความร่วมมือแบบหุ้นส่วนยุทธศาสตร์เวียดนาม – ไทย ระหว่างปี 2557 – 2561 (2557).

Robert O. Keohane and Joseph S. Nye. (2011). Power and Interdependence, fourth edition, 20.

Matthew B. Miles and A. Michael Huberman. (1994). Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook, second edition.

Hoang Thanh Hang & Le Hong Hiep. (2016). Interdependence. Retrieved from <http://nghiencuuquote.org/2016/03/05/phu-thuoc-lan-nhau-interdependence/>.